

РЕЗУЛЬТАТИВНІСТЬ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНИХ УМОВ СТАНОВЛЕННЯ

САМООЦІНКИ ОСОБИСТІСНИХ МОРАЛЬНИХ ЯКОСТЕЙ

На початку третього тисячоліття Україна переживає черговий складний етап свого розвитку, суспільство знаходиться в духовних пошуках. Адже духовне відродження нашої держави і нації неможливе без переосмислення теорії та практики виховання підростаючого покоління. Саме тому проблеми, пов'язані з особистісним становленням молодого покоління, постійно перебувають у центрі науково-педагогічних досліджень.

Метою цієї публікації є ознайомлення практикуючих педагогів з можливістю добиватися ефективності у становленні самооцінки особистісних моральних якостей молодшої людини при правильному створенні соціально-педагогічних умов для цього процесу.

Питання використання тієї чи іншої методики, того чи іншого методу з метою перевірки ефективності соціально-педагогічних умов, без сумніву, може викликати суперечливі думки. І кожен з дослідників вибирає їх, виходячи зі специфіки проблеми і конкретних завдань.

Хід формуючого експерименту, окрім включення студентів у процес діагностики самооцінки моральних якостей, передбачав моделювання педагогічних умов, необхідних і оптимальних для розвитку у студентів Одеського обласного базового училища самооцінки особистісних моральних якостей.

Запропонований нами тренінг "Пізнай себе", який ми проводили з експериментальною групою студентів

Одеського обласного базового медичного училища, став певною домінуючою у ході формування професійної, особистісної моралі, оскільки саме у змісті цього тренінгу сконцентрована увага на всіх основних (відокремлених студентами) моральних якостях.

На заключному етапі дослідницької роботи з метою виявлення ефективності навчально-тренінгового курсу як однієї з педагогічних умов оптимізації процесу адекватного самооцінювання, було проведено оцінювання рівня оволодіння комплексом умінь і навичок самооцінки, показником якого є міра адекватності самооцінок особистісних моральних якостей. Ці показники змогли підтвердити правильність визначення педагогічних умов, які сприяють становленню самооцінок студентів.

У ході дослідження було висловлено нами одне із основних припущень про те, що у зв'язку з наявністю певних корекційних зв'язків між параметрами системи морально ціннісних орієнтацій і окремими самооцінками особистісних моральних якостей, робота по здійсненню педагогічної корекції системи морально ціннісних орієнтацій студентів може бути однією із педагогічних умов, які можуть бути спроможними сприяти становленню окремих самооцінок особистісних моральних якостей студентів.

З метою підтвердження такого припущення доцільно було виявити,

чи супроводжувались зміни у характері самооцінок змінами рівня розвитку системи морально-ціннісних орієнтацій студентів і якого характеру були ці зміни.

На останньому етапі формуючого експерименту, який ми, по суті, вважаємо контрольним і який, безперечно, носив дещо уточнюючий характер, здійснювався процес інтеграції теоретичної і практичної роботи зі студентами. Якраз на завершальному етапі необхідно було здійснити замір рівня розвитку системи морально-ціннісних орієнтацій за двома параметрами: діапазоном і мірою її переважання у всій

структурі ціннісних орієнтацій.

З метою підтвердження достовірності одержаних результатів студентам було запропоновано два завдання-тести. Зміст першого завдання полягав у тому, що студентам пропонувалося 15 особистісних характеристик: (5 – морально-етичного плану, 5 – інтелектуального і 5 – культурно-естетичного плану), із яких потрібно було вибрати 10 найбільш важливих на їхню думку. Потім здійснювали підрахунок характеристик, які вирізняли студенти у тестовому завданні. При цьому слід зважати на той факт, що кожна характеристика відповідає тій чи іншій групі ціннісних орієнтацій і є по суті її індикатором.

Високою мірою переважання системи морально ціннісних орієнтацій у всій структурі ціннісних орієнтацій ми вважали у тому випадку, якщо студенти називали 4-5 особистісних характеристик морального плану, середньою – 2-3 і низькою – 0-1. Щоб ці дані можна було зіставляти з даними, одержаними до початку формуючого

експерименту, їх доцільно було виразити в одному й тому ж масштабі. Тому показник у п'ять одиниць був прийнятий за 1, тоді високій мірі переважання відповідає показник 0,8-1; середній – 0,4-0,6; низький – 0-0,2.

Водночас необхідно було провести заміри і другого діагностичного компонента – діапазону значущих особистісних моральних якостей. У цьому випадку на підставі результатів виконання студентами другого завдання ми здійснювали заміри діапазону особистісно значущих орієнтацій як одного із параметра системи морально ціннісних орієнтацій.

Завдання тестів передбачало, щоб студенти за певний проміжок часу (за 3 хвилини) записали на пустому аркуші паперу якомога більше відомих їм моральних особистісних якостей, притаманним людям загалом. Після завершення завдання студентами експерти робили підрахунки лише семантично різних особистісних моральних якостей на кожному заповненому аркуші і визначали найбільше число і найменше, внесених у список особистісних характеристик. Можна сказати, що це дозволило виявити маргінальні величини діапазону значущих особистісних моральних якостей для даної групи студентів. Потім визначали умовні межі для трьох рівнів даного показника – вузький, середній і широкий.

Виявлена максимальна кількість названих студентами морально-особистісних якостей становила рівно 12, мінімальна – 3. Виходячи з цього і була визначена градація діапазону на високій (чотири і менше одиниць), середній (п'ять – вісім одиниць) і широкий (дев'ять і більше одиниць).

Зіставивши два результати

(колонки 2 та 3 в табл.1.), ми дійшли висновку: так, як і на першому етапі експериментальної роботи, вся група була умовно поділена на групу А і групу В, котрі відрізняються між собою за рівнем розвитку двох параметрів системи морально ціннісних орієнтацій: міри переважання моральних явищ і особистісних якостей і їхнього діапазону.

Ми виявили зміни, які відбулися у самому розподілі студентів у цих двох групах після формувального експерименту. Простежується той факт, що число студентів, які увійшли до групи А, що характеризується достатнім рівнем розвитку системи морально ціннісних орієнтацій, виросло. Якщо на початку експерименту до групи А входило 18 осіб (62,1%), то після його завершення їх стало 23, що становить 79,3%.

Більш помітні зміни спостерігаються всередині самої групи. Так, на початку експерименту у підгрупах а, b, d, які характеризуються високими показниками по одному чи двох параметрах системи морально ціннісних орієнтацій, входило 11 студентів (37,9 %), то після формуючого експерименту до цих груп можна було віднести уже 19 студентів (65,5 %).

Таблиця 1

Рівень розвитку морально-ціннісних орієнтацій за двома параметрами

Номер и респон дентів	Міра переважання моральних явищ і особистісних якостей у системі цінностей	Діапазон моральних явищ і особистісн их якостей
1	0,4	7
2	0,6	10

3	1	7
4	0,6	8
5	0,8	10
6	1	10
7	0,8	6
8	0,4	8
9	0,8	7
10	0,6	8
11	0,2	6
12	1	12
13	1	8
14	1	10
15	0,4	9
16	0,8	4
17	0,6	10
18	0,4	3
19	1	9
20	0,4	12
21	0,4	9
22	0,6	11
23	0,8	12
24	0,3	8
25	0,4	9
26	0,4	7
27	0,8	13
28	0,8	13
29	0,6	10

Що стосується студентів, котрих ми віднесли до групи В, яка

характеризується недостатнім рівнем розвитку системи морально ціннісних орієнтацій, зменшилось з 8 (27,6 %) до 4 осіб (13,8 %).

У самій системі морально ціннісних орієнтацій кожного студента даної групи також відбулися позитивні зміни. Якщо, наприклад, на початку експерименту у підгрупі к, для якої притаманний як вузький діапазон, так і низька міра переважання морально ціннісних орієнтацій, було 2 особи, то після формуючого експерименту до цієї підгрупи не було включено жодного із студентів. Респонденти за номерами 11 і 18, які входили раніше до цієї підгрупи дещо поліпшили свої показники по одному із параметрів системи морально ціннісних орієнтацій. В результаті № 11 перейшов у підгрупу і, а № 18 у підгрупу f.

Таким чином, можна констатувати наявність динаміки системи морально ціннісних орієнтацій у значного числа студентів – 13, що становить 44,8 відсотка від загального числа респондентів.

З метою підтвердження висловленого у нашому дослідженні

припущення необхідно було виявити міру взаємозв'язку позитивних змін у системі морально ціннісних орієнтацій з позитивними змінами у структурі власних самооцінок особистісних моральних якостей. Це, на нашу думку, могло бути водночас і показником результативності навчально-тренінгового курсу для студентів.

Такий підхід потребував здійснення виміру власних самооцінок рівня розвитку окремих моральних якостей у студентів. У цьому випадку нами самооцінки визначалися за допомогою тієї ж методики, що й на констатуючому рівні діагностування.

Результати проведеного виміру після формуючого експерименту дозволяють стверджувати, що кількість адекватних власних самооцінок у всій групі студентів виросла з 27 до 43 одиниць, а, отже, кількість неадекватних самооцінок дещо змінилась. Так, скажімо, у групі А завищених самооцінок зменшилось з 12 до 9,4 відсотка, а в групі В – 38 до 6,6 відсотка, при цьому привертає увагу показник у групі В щодо занижених самооцінок, який змінився з 68 до 28,9 відсотків.

Таблиця 2

Розподіл студентів у групах за діапазоном і мірою переважання у структурі ціннісних орієнтацій

(після формульовального експерименту)

Міра переважання	Діапазон системи морально ціннісних орієнтацій			
		Широкий	Середній	Вузький
	Висока	Група А		Група В
	a) 5, 7, 12,	b) 3, 6, 13,	c) -	
Середня	d) 2, 9, 15,	e) 1, 4, 8, 27	f) 10, 18, 23, 26	
Низька	g) 29	i) 11	k) -	

Отже, одержані результати дають право зробити висновок, що у більшості студентів училища найсильніше піддалися корекції занижені самооцінки. Цей факт незаперечно, хоча й опосередковано, підтверджує результати розрахунків сили кореляційних зв'язків, які показали в основному наявність у більшості випадків середнього та досить прямого лінійного зв'язку між динамікою занижених самооцінок і параметрами системи морально ціннісних орієнтацій та відсутність такого зв'язку при розгляді динаміки завищених самооцінок.

Ми допустили, що у процесі зростання міри переважання системи морально ціннісних орієнтацій у всій структурі ціннісних орієнтацій можна очікувати наближення до адекватності занижених самооцінок таких якостей, як чесність, доброта, скромність, особливо у студентів другого – третього року навчання, рівень розвитку яких було охарактеризовано нами як недостатній. Після завершення формуючого експерименту ми мали можливість підтвердити чи відкинути ці припущення.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Брунер Дж.* Психология познания. Перевод с англ. К.М. Бабицкого. – М.: Прогресс, 1977. – 412 с.
2. *Михеева И.Н.* Амбивалентность личности: морально-психологический аспект. – М., 1991. – 125 с.
3. *Мухина В.С.* Феноменология

развития и бытия личности. – М.: МПСИ, Воронеж: НПО «МОДЭК», 1999. - С. 173.

4. Національна система виховання (Концепція). – К.: Либідь, 1991. – 28 с.

5. Український педагогічний словник./За заг. ред. Гончаренко С.-К., 1997.-С. 106.

Подано до редакції 08.09.06

РЕЗЮМЕ

В статье анализируются результаты проверки ряда социально-педагогических условий становления самооценки личностных моральных качеств разработанным автором тренингом "Познай себя".

Подтверждено предположение о том, что некоторые виды личностных моральных качеств можно корректировать в условиях учебного процесса.

SUMMARY

The article presents some results of verification of some social and pedagogical conditions of developing self-estimation of personal moral features which was done through the elaborated training system "Learn yourself". The research proved the assumption that some kinds of personal moral features can be corrected within educational process. 5